

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

ASG WP weun. 4100/87

~~Do użytku wewnętrznego~~

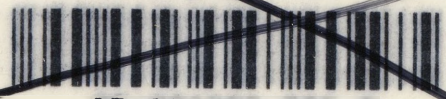
Egz. nr ~~8~~
3

Ppłk dr Jerzy ZIELIŃSKI
Ppłk dypl. Józef PAJĄK

LUZOWANIE WOJSK NA SZCZEBLU DYWIZJI I PUŁKU

SKRYPT

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/977~~

~~05-001260-003-0~~

WARSZAWA

60373 1987

Colour Chart #13

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

DANES PICTA .COM

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

ASG WP wewn. 4100/87

-Do użytku wewnętrznego

Egz. nr ~~.....~~

3

Ppłk dr Jerzy ZIELIŃSKI
Ppłk dypl. Józef PAJAK

**LUZOWANIE WOJSK
NA SZCZEBLU DYWIZJI I PUŁKU**

SKRYPT

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej~~

~~57977~~

~~05-001260-003-0~~

WARSZAWA

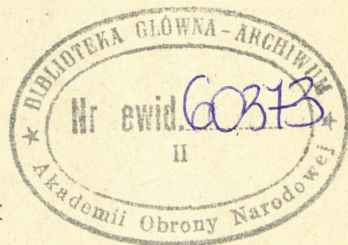
60373

1987

ASG WP wewn. 4100/87

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
Egz. nr ...

5

Ppłk dr Jerzy ZIELIŃSKI
Ppłk dypl. Józef PAJĄK

LUZOWANIE WOJSK
NA SZCZEBLU DYWIZJI I PUŁKU

Skrypt

SPIS TREŚCI

	Str
W s t ę p	3
1. Pojęcie luzowania	3
2. Historia luzowania	5
3. Współczesne problemy luzowania na szczeblu dywizji i pułku	13
Z a k o ń c z e n i e	18
L i t e r a t u r a	19

W S T Ę P

Wprowadzenie na uzbrojenie wojsk broni precyzyjnej i systemów rozpoznawczo-uderzeniowych sprawia, że zaczyna wzrastać rola przejścia wojsk do natarcia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Uważa się bowiem, że strefa bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem jest bardziej bezpieczna zarówno od uderzeń broni jądrowej jak i środków konwencjonalnych o zwiększonej mocy i celności. Przejście do natarcia tym sposobem będzie wymagało bardzo często luzowania, jako jednego z warunków uzyskania niezbędnego do natarcia przewagi.

Jakościowe zmiany w uzbrojeniu powodować będą także zwiększone straty wojsk w obronie. Prawdopodobnie częściej trzeba będzie dokonywać zmian obezwładnionych oddziałów i pododdziałów. Wzrasta więc rola luzowania na współczesnym polu walki. Wynika stąd oczywista potrzeba bliższego przeanalizowania tego procesu, ustalenia jego istoty, genezy i historycznych uwarunkowań kształtowania się. Tym właśnie zagadnieniom poświęcony jest pierwszy i drugi rozdział. W rozdziale trzecim przedstawione zostały współczesne problemy luzowania na szczeblu dywizji i pułku. Należy dodać, że problematyka luzowania nie była dotychczas przedmiotem szerszych badań, stąd stosunkowo ubogi jest zakres opracowań dotyczących tego tematu.

1. Pojęcie luzowania.

Wzrost zainteresowania w ostatnim okresie problematyką luzowania spowodował potrzebę dokonania analizy tego pojęcia i określenia jego znaczenia. Regulamin walki¹ nie definiuje pojęcia "luzowanie" lecz jedynie określa ogólny sposób jego realizacji. Fakt ten oraz funkcjonowanie w praktyce różnych definicji² powoduje potrzebę zdefiniowania luzowania. Poprawne zdefiniowanie, ma na celu określenie znaczenia wyrazu, prowadzące się zwykle do sprecyzowania jego treści i zorientowania się w jego możliwym zakresie, co ułatwia właściwe posługiwanie się wyrazem³.

¹ Regulamin walki Sił Zbrojnych PRL, część I /dywizja-pułk/, 1985.

² Por. Z. Wontrucki, Doświadczenia z luzowania wojsk uzyskane w działaniach bojowych 1 i 2 LWP w latach 1943-45 i możliwości ich wykorzystania na współczesnym polu walki, Rozprawa doktorska, Warszawa 1982; W. Lewandowski, Zasady organizacji i przeprowadzenia luzowania wojsk, Praca dyplomowa, Warszawa 1974.

³ Słownik języka polskiego, tom I, PWN, Warszawa 1978.

Po ponad 20 laty musiałem w
rej. walcu pojęcie to słowo luzowaniu

Co zatem oznacza luzowanie? Prawdopodobnie sens tego słowa wywodzi się od luzu, swobody, wolności, a więc jego istotą jest zwolnienie kogoś z nałożonych nań obowiązków, zadań poprzez przekazanie ich /tych zadań/ na kogoś innego, na luzującego. Jest więc to czynność, w której uczestniczą dwie strony. Jedna - luzowana, czyli zwalniana z zadań oraz druga - luzująca, czyli przyjmująca te zadania. Tak więc luzowanie oznacza zmianę albo zastąpienie kogoś w wykonaniu zadania. W znaczeniu więc ogólnym luzowaniem jest każda zmiana w wykonywaniu dotychczasowych zadań. Jak zatem odnoszą się te pojęcia do słownictwa wojskowego, czy każda zamiana wojsk jest luzowaniem?

Termin "luzowanie" istnieje w polskim słownictwie wojskowym co najmniej od I wojny światowej, jednak jego zdefiniowanie można znaleźć dopiero w wydawnictwach wydanych po 1970 roku.

W Małej Encyklopedii Wojskowej luzowanie zdefiniowano jako "... zastępowanie walce jednych oddziałów /żołnierzy/ przez drugie. Może odbywać się w natarciu, w obronie i w marszu zarówno w styczności jak i bez styczności z nieprzyjacielem".⁴

Podobną definicję zawiera Leksykon⁵, z tą jednak różnicą, że odnosi je tylko do natarcia i obrony, a więc do walki.

Potwierdzeniem takiego rozumienia jest stwierdzenie w dalszej części hasła "luzowanie" następującego zapisu "... odbywa się zazwyczaj w nocy, o takiej porze by zluzowane pododdziały zdążyły przed świtem wejść do rejonów zbiórki; w dzień przeprowadza się je tylko w warunkach ograniczonej widoczności lub pod osłoną nocy"⁶. W takim więc rozumieniu tego pojęcia, idzie głównie o ukrycie przed nieprzyjacielem tego przedsięwzięcia, co wskazywałoby na fakt, że będzie ono realizowane z zasady w bezpośredniej styczności z nim.

Próbę zdefiniowania pojęcia luzowania pojął W. Lewandowski⁷, przyjmując jako punkt wyjścia do rozwiązań cel luzowania. Na tej podstawie sformułował następującą definicję "Luzowanie jest to zmiana sił i środków w określonym rejonie, dla wykonania nowych lub dotychczasowych zadań". Oznacza to, że każda zmiana sił i środków jest luzowaniem.

⁴ Mała encyklopedia wojskowa, Wyd. MON 1970 r. s.220

⁵ Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979 r.

⁶ Leksykon, Wyd. Czyt. str.201.

⁷ W. Lewandowski, Zasady organizacji i przeprowadzenia luzowania wojsk, Praca dyplomowa, Warszawa 1974 r.

Czy tak rzeczywiście jest, czy każda zmiana sił i środków jest luzowaniem?

Próbie określenia kryteriów uznawania zamiany sił i środków za luzowanie, dokonał Z. Wontrucki.⁸

Kryteria te zawierają się w definicji "zamiana sił i środków w określonym rejonie działań bojowych, wraz z przekazaniem i przyjęciem zadań bojowych, sił i środków walki oraz elementów inżynieryjnej rozbudowy terenu".

Z powyższej definicji wynika, że luzowanie ma miejsce wówczas gdy m.in. następuje przekazanie elementów inżynieryjnej rozbudowy terenu. Oznacza to więc, że do luzowania dochodzi w sytuacji styczności co ogranicza je w zasadzie do obrony.

Z takim poglądem można się zgodzić, jednak doświadczenia wojenne wskazują że zamiana wojsk miała bardzo często miejsce w sytuacji dynamicznej np: rozpoczęcie natarcia po luzowaniu.

Z kolei analiza sytuacji taktycznych w których może mieć miejsce luzowanie⁹ wskazuje, że przeprowadza się je w natarciu i w obronie, z zasady z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Istota luzowania tkwi w zamianie jednych pododdziałów /oddziałów/ na inne w warunkach bojowych. Celem zaś luzowania jest - zapewnienie warunków do realizacji dotychczasowego lub nowego zadania.

Na podstawie przeprowadzonych rozważań można sformułować następującą definicję- Luzowanie jest to zamiana wojsk w warunkach bojowych /z zasady w bezpośredniej styczności i w położeniu statycznym/ wraz z przekazaniem zajmowanego rejonu /rubieży/ w celu realizacji dotychczasowego lub nowego zadania.

2. Historia luzowania.

Do czasu wybuchu I wojny światowej prawdopodobnie nie opracowano teorii luzowania, chociaż zamienianie wojsk /całych grup czy też pojedynczych żołnierzy/ miało miejsce od najdawniejszych czasów np. podczas obrony grodu, ale nie mieści się ono we współczesnym rozumieniu luzowania. Hipotezą o nie wypracowaniu teorii i praktyki luzowania do czasu wybuchu I wojny światowej potwierdza wydany w Krakowie w 1913r.

⁸ Z. Wontrucki, Doświadczenia ..... , Wyd. Czyt. str 54.

⁹ Por Regulaminu Walki, Wyd. Czyt. str 85, 134-135, 286.

podręcznik pt. "TAKTYKA" /Kazimierz Duch, Franciszek A. Porębski/, w którym nie ma wzmianki o luzowaniu.

Pojawienie się na polu walki w powszechnym użyciu broni maszynowej spowodowało, że wojna przybrała charakter pozycyjnej, długotrwałej i wyczerpującej, a tym samym zrodziła się konieczność wymienienia walczących wojsk.

Podsumowanie i uogólnienie doświadczeń I wojny światowej znajduje wyraz w wydanych przez Ministerstwo Spraw Wojskowych w 1921 r. regulaminie służby polowej i regulaminie piechoty, w których m.in. mówi się o luzowaniu, ale nie definiuje się.

Uważa się wówczas, że luzowanie może mieć miejsce w natarciu i walce pozycyjnej czyli obronie, a dokonują go siły będące w odwodzie.

W natarciu, jednym z zadań batalionu w odwodzie pułku było zluzowanie pierwszej linii i kontynuowanie natarcia, którego pierwsza linia nie mogła doprowadzić do skutku. Batalion drugiej linii mógł być użyty do zluzowania batalionu pierwszej linii i objęcia jego zadania. Luzujący batalion ześrodkowywał się odpowiednio w tyle za pierwszą linią, a następnie na sygnał przechodził przez linię luzowanego batalionu, nie zatrzymując się i dążąc do nakazanego celu. Przejście jednego batalionu przez ugrupowanie drugiego uważano za krytyczny moment, z uwagi na zagęszczenie szyków, co mogło przyczynić się do poniesienia dotkliwych strat. Batalion zluzowany pozostawał na swej pozycji i przechodził do drugiej linii.

Opisany sposób luzowania miał znamiona współczesnego przechodzenia do natarcia po podejściu z głębi, tym bardziej, że w owym czasie wojska działały pieszo. W czasie luzowania, podczas walki pozycyjnej, następowało przekazanie odcinka obrony wraz z wszystkimi urządzeniami, sygnałami, rozpoczętymi i zamierzonymi robotami, stacjami optycznymi, polami minowymi a nawet przydzielonymi środkami ogniowymi.

Po zakończeniu luzowania należało złożyć meldunek, a od szczebla pułku był sporządzony szkic sytuacyjny pozycji, który przekazywany był wraz z planem obrony następcy na luzowanym odcinku.

Ówczasie zakładano, że celem luzowania walczących jednostek może być ich uporządkowanie po ciężkich walkach lub odpoczynek po długotrwałym, zmudnym obsadzeniu pozycji.

Ważną zasadą w czasie luzowania podczas walki pozycyjnej było kontynuowanie obrony na podstawie otrzymanego planu obrony. Zmiany dotychczasowego systemu obrony były dopuszczalne dopiero po szczegółowym za-

poznaniu się z warunkami obrony przekazanego odcinka i za zgodą przełożonego.

W okresie międzywojennym nastąpił dalszy rozwój armii w stronę większego utechniczenia. Niemrawy czołg stał się podstawowym środkiem walki, samolot nabrał wszechstronnych zalet bojowych, a piechota coraz częściej przesiadała się na samochody opancerzone. Proces ten szczególnie został przyspieszony w toku trwania II wojny światowej. Rozwój techniki bojowej i jej napływ do wojsk spowodował zmiany w teorii organizacji i prowadzenia walki, jednak w zakresie luzowania nie dokonano zmian wskazujących na rozwinięcie dotychczasowych doświadczeń. Można pokusić się nawet o stwierdzenie, iż w poglądach na luzowanie cofnięto się przyjmując, że nieodzownym elementem luzowania jest przekazanie statycznie zajmowanego rejonu. Dopiero po tym fakcie można było wznowić natarcie.

Jako cel luzowania najczęściej przyjmowano:

- wprowadzenie wojsk na podstawy wyjściowe do natarcia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem;
- wyprowadzenie wojsk luzowanych spod uderzenia lub do odtworzenia zdolności bojowej;
- stworzenie nowego zgrupowania uderzeniowego lub obronnego;
- zapewnienie wypoczynku wojskom;
- wycofywanie wojsk pancernych z pierwszego rzutu w obronie;
- uporządkowania ugrupowania bojowego wymieszanych wojsk sojusznicznych.

Wśród sposobów luzowania na czołowe miejsce wysuwa się luzowanie na zajmowanych pozycjach, a więc statycznie. Innym sposobem luzowania była organizacja nowej pozycji obronnej przed lub z tyłu przedniego skraju luzowanego.

W okresie II wojny światowej rozwinięta została praktyka organizacji i przeprowadzenia luzowania. Uogólnienia i wnioski z tych doświadczeń stanowią cenny materiał poznawczy i badawczy w formułowaniu poglądów na luzowanie na przyszłym polu walki.

Analiza doświadczeń drugiej wojny światowej w zakresie luzowania pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Celem luzowania było na ogół:

- wprowadzenie wojsk na podstawy wyjściowe do natarcia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem,
- zamiana wojsk umożliwiająca stworzenie nowego zgrupowania uderzeniowego,

- wyprowadzanie wojsk spod uderzenia nieprzyjaciela & odtworzenia ich zdolności bojowej.

2. Luzowanie jako sposób zamiany wojsk stosowano z reguły w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem w statycznym położeniu przed natarciem lub obroną, rzadko - w toku natarcia.
3. Przed wprowadzeniem wojsk luzujących na pozycję, wyznaczano im rejon wyczekiwania oddalony około 1,5 - 2 km od przedniego skraju. Odległość ta pozwalała na szybkie podejście wojsk do rejonu luzowania bez zbytecznego męczenia ludzi, a jednocześnie - ukrycie przed obserwacją naziemną nieprzyjaciela.
4. Luzowanie poprzedzał z zasady rekonesans dowódców pododdziałów w czasie którego zapoznawali się z kierunkami i warunkami podejścia, odcinkami luzowania i z nieprzyjacielem. Luzowanie przeprowadzano z reguły w nocy lub w warunkach ograniczonej widoczności. Dużą uwagę przywiązywano do maskowania i zachowania dyscypliny ruchu.
5. Najczęściej stosowanym sposobem było luzowanie na zajmowanych pozycjach, który polegał na przekazaniu i przyjęciu pozycji obrony i dotychczasowego zadania bojowego. Innym sposobem luzowania było luzowanie przez zorganizowanie nowej pozycji obronnej w przodzie, w głębi lub z tyłu. Istota tego sposobu polegała na przyjęciu uderzenia nieprzyjaciela na nowo zorganizowanej pozycji a tym samym oderwanie się wojsk będących w dotychczasowej styczności z nieprzyjacielem. Zamiany wojsk, których natarcie nie uzyskało powodzenia dokonywano przez wprowadzenie nowych sił bez ich zatrzymania na opanowanej pozycji. Nowo wprowadzone wojska przejmowały zadanie w ruchu, co w istocie było luzowaniem przez natarcie. Takie luzowanie, jakkolwiek nie uznawano tego za luzowanie, miało znamiona współczesnego sposobu natarcia po podejściu.
6. Dużą uwagę przywiązywano do odpowiedniego zaplanowania luzowania, bowiem - jak uczyło doświadczenie było to warunkiem pomyślnego jego przeprowadzenia.
7. Luzowano najczęściej wojska działające pieszo, a unikano luzowania sprzętem głównie z uwagi na trudność ukrycia tego manewru przed nieprzyjacielem.

W wydanym w Wielkiej Brytanii w 1944 r. regulaminie walki batalionu piechoty określa się, że luzowanie jest jednym z najczęstszych działań w polu i prowadzi się je zazwyczaj w nocy, ale aby uniknąć

zamieszania i błędzenia w ciemnościach należy stosować sposoby proste, znane każdemu żołnierzowi. Luzowanie powinno zapewnić zajęcie rejonu luzowania przez luzującego i opuszczanie go przez luzowanego do świtu, a wszystkie czynności mają odbyć się cicho i szybko. Aby tego dokonać dowódca luzujący udaje się do luzowanego sam lub ze sztabem i tam wspólnie opracowują przeprowadzenie luzowania.

Regulamin podkreśla również konieczność przesunięcia dział przeciwpancernych i pojazdów w rejon stanowisk luzowanego batalionu.

Doświadczenia II wojny światowej znalazły odzwierciedlenie w wydanym w 1947 r. "Tymczasowym regulaminie walki broni połączonych" część I, który określał także warunki i sposób luzowania. Zgodnie z regulaminem natarcie rozpoczyna się w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, zwykle po przegrupowaniu sił na podstawie planu zatwierdzonego przez dowódcę armii. W planie przegrupowania m.in. ustala się rejon koncentracji i rejon wyjściowy do luzowania. W pierwszej kolejności wysuwa się na podstawy wyjściowe jednostki osłony celem zabezpieczenia koncentracji na wypadek przejścia nieprzyjaciela do natarcia, następnie artylerię, a potem siły główne zaś czołgi przesuwa się w ostatniej kolejności.

Napływ informacji od jednostek luzowanych odbywa się już od chwili, gdy jednostki przegrupowywane przybędą do rejonów koncentracji.

Zajmowanie podstaw wyjściowych z rejonów koncentracji poprzedza zajęcie rejonów wyjściowych oddalonych 5-7 km od przedniego skraj obrony. Zajęcie tych rejonów winno odbyć się w nocy, na 1 dobę przed rozpoczęciem luzowania, po uprzednio przygotowanych trasach marszu i przy zastosowaniu maskowania oraz szczegółowym zorganizowaniu regulacji ruchu. Artyleria winna zająć stanowiska ogniowe nie później niż na dobę przed rozpoczęciem natarcia, zaś punkty obserwacyjne rozwija się natychmiast po przybyciu w rejon koncentracji.

Luzowanie oddziałów powinno być szczególnie dokładnie zorganizowane i przeprowadzone z zasady w ciągu przedostatniej nocy przed natarciem celem zapewnienia sobie czasu na przestudiowanie terenu, rozpoznania nieprzyjaciela i przedmiotów natarcia oraz na zorganizowanie współdziałania pamiętając o tym, aby przedwcześnie nie zdradzić nieprzyjacielowi swoich zamiarów.

Z tych względów rozpoznanie i ubezpieczenie winni organizować luzownicy, zaś wyznaczanie sił do tych celów z luzujących jest wzbronione. Luzowanie rozpoznania i ubezpieczeń przeprowadza się w ciągu ostatniej

nocy przed natarciem.

Regulamin określał zadania luzowanego i luzującego.

Do zadań luzowanego należało:

1. Przekazanie luzującym danych o nieprzyjacielu, jego wzmocnieniu, środkach ogniowych, polach minowych oraz przeszkodach przeciwzołgowych i przeciw piechocie.
2. Ułożenie wspólnie z luzującym plan luzowania.
3. Przygotowanie przewodników.
4. Zabezpieczenie luzowania przed zaskoczeniem upła,
5. Przekazanie głównych linii łączności przewodowej.
6. Zameldowanie przełożonemu o przekazaniu obowiązków.

Luzujący miał z kolei następujące zadania:

1. Przystudiowanie wszystkich danych sytuacyjnych.
2. Ułożenie wspólnie z luzowanym planu luzowania.
3. Zorganizowanie skrytego podejścia do luzowania.
4. Przestrzegania kolejności luzowania i tras marszu.
5. Zameldowanie przełożonemu o obsadzeniu odcinka.

Luzowanie odbywało się według wspólnie opracowanego planu w którym należało przewidzieć:

1. Rejony wyjściowe dla każdego batalionu i pułku, czas i kolejność przesunięcia, trasę marszu i czas wyjścia do tych rejonów.
2. Kto, na jakim odcinku, kiedy i kogo luzuje.
3. Wyznaczenie służby regulacji ruchu.
4. Podział rowów ciągłych i łączących, schronów i innych urządzeń - pomiędzy pułki, bataliony i kompanie.
5. Rejony stanowisk ogniowych dla artylerii, karabinów maszynowych oraz kolejność i sposób zajmowania i luzowania.
6. Które z luzowanych jednostek wysyłają przewodników i dokąd, kiedy oraz do czyjej dyspozycji mają być oni wysłani.
7. Sposób meldowania gotowości do luzowania, rozpoczęcia marszu oraz rozpoczęcia i zakończenia luzowania.
8. Sposób działania na wypadek natarcia upła w czasie luzowania.
9. Organizację łączności w czasie ruchu do rejonu wyjściowego i podczas luzowania.

W czasie luzowania dowodził dowódca luzowanej jednostki, zaś luzujący przygotowywał punkty obserwacyjne, a przed rozpoczęciem marszu z rejonów wyjściowych do rejonów luzowania organizował na podstawie wyjściowej stanowisko dowodzenia.

Wchodzenie wojsk do rejonów luzowania musiało być połączone z przekazaniem danych o systemie ognia, ich sprawdzeniem i uzgodnieniem, zaś zachowanie się powinno być takie jak luzowanego.

Nie przewidywano wyprowadzenia czołgów na przedni skraj, a tylko do rejonów wyjściowych do wcześniej przygotowanych okopów.

Regulamin przewidywał również, że jednym z celów potęgowania natarcia przez II rzut jest "przekraczanie względnie luzowanie rzutów czołowych w wypadku, gdy te nie są w stanie kontynuować natarcia".

W odniesieniu do drugich rzutów korpusów i wyższych szczebli, przyjmowane zasadę, że wprowadza się je do walki po luzowaniu, ale przy dostatecznej ilości luk między jednostkami pierwszego rzutu; mogą być wprowadzone do walki tymi lukami.

Dokonujący się coraz intensywniejszy rozwój techniki i tym samym środków walki w latach pięćdziesiątych wpływa na zmianę poglądów na prowadzenie walki.

Wydany w 1954 r. "Regulamin walki piechoty" wprowadza nowe sposoby przejścia wojsk do natarcia tzn. z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem oraz po uprzednim podejściu do jego obrony i zajęciu podstawy wyjściowej z jednoczesnym luzowaniem.

W regulaminie tym pojawia się nowe pojęcie "natarcie z marszu na obronę doraźnie zorganizowaną". Nie jest to jeszcze współczesne rozumienie natarcia po podejściu z głębi, lecz odnosi się głównie do zajęcia podstawy wyjściowej do natarcia w pobliżu przedniego skraju obrony.

Zajęcie podstawy wyjściowej odbywało się zazwyczaj przez luzowanie.

Jednak ze względu na większe nasycenie wojsk sprzętem i techniką bojową zaistniała potrzeba jednoznacznego określenia postępowania z tym sprzętem podczas luzowania. Lotyhczas bowiem luzowanie dokonywały przez wszystkim pododdziały piechoty natomiast sprzętu nie luzowano. Przyjęto więc, że czołgi i działa pancerne luzowanych zostają podporządkowane luzującym, jeżeli luzowanie przeprowadzają oddziały tej samej dywizji i pułku. Jeżeli konieczne jest luzowanie czołgów i artylerii pancernej, przeprowadza się je z zasady w nocy, po upływie doby od chwili zluowania pododdziałów piechoty.

Od początku lat 60-tych wprowadzono model walki jądrowej opartej na koncepcji absolutyzacji roli broni jądrowej w rozstrzygnięciu wszelkich zadań na polu walki. Głównym elementem walki był ogień jądrowy, któremu wszystko inne zostało podporządkowane.

Podstawowym sposobem przejścia wojsk do natarcia było natarcie z marszu, które zapewniało pokonanie rozbitej uderzeniami jądrowymi obrony

nieprzyjaciela. Nie przewiduje się zatem zajmowania podstaw wyjściowych do natarcia, wchodzenia w styczność z nieprzyjacielem przed rozpoczęciem natarcia. Luzowania wojsk w tak rozumianym sposobie przejścia wojsk do natarcia w ogóle nie przewidywano.

Obronę w tym modelu walki jądrowej traktuje się jako wymuszony i tymczasowy rodzaj działań bojowych, podporządkowany natarciu. Wszystkie zatem siły i środki nie zaangażowane w walce obronnej przewidywano do rozwijania natarcia. Ponadto uważano, że luzowanie stwarza czasowe zagęszczenie sił i środków w określonym rejonie, co może stanowić opłacalny cel do uderzeń bronią jądrową.

W tym samym czasie teoretycy zachodni uważają, że luzowanie może mieć miejsce wówczas, gdy działanie bojowe prowadzi się przez dłuższy czas i zachodzi konieczność okresowej zamiany wojsk w celu zachowania ich zdolności bojowej, przywrócenia gotowości bojowej i zmiany zadań bojowych.¹

Uważa się, że luzowanie może być przeprowadzone bezpośrednio na zajmowanych rubieżach metodą przechodzenia luzujących wojsk przez ugrupowanie bojowe wojsk własnych lub wycofanie luzowanych oddziałów przez tyłową rubież obronną.

Luzowanie musi jednak zapewnić normalną "codziennosc", bezpieczeństwo przed bronią jądrową i powinno być przeprowadzone nocą lub w ograniczonej widoczności. Podkreśla się znaczenie skrytości, szybkości i wprowadzenia nieprzyjaciela w błąd. Jeżeli idzie o sposoby luzowania, to stosuje się wypracowane w II wojnie światowej luzowanie na pozycjach lub przez organizowanie rubieży obronnej z tyłu lub z przodu.

Początek lat 70-tych wprowadza korekty w poglądach na użycie broni jądrowej, a zatem i zmianę poglądów na treść i sposób prowadzenia działań bojowych, w tym - luzowanie.

Model walki oparty na koncepcji relatywizacji broni jądrowej zakłada wzrastającą rolę środków konwencjonalnych i innych. Zasadniczą cechą tego modelu walki jest poszukiwanie kompromisu między dwiema sprzecznymi tendencjami tj. dążeniem do koncentracji sił i środków w celu tworzenia przewagi oraz koniecznością rozśrodkowania wojsk wobec stałego ich zagrożenia bronią jądrową.

W dalszym ciągu preferuje się natarcie z marszu, ale stwierdza się, że coraz częściej może mieć miejsce przejście do natarcia z bez-

¹ Por Regulamin polowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych FM-100-5, Warszawa 1965 r.

pośredniej styczności z nieprzyjacielem.

Wówczas oddziały zajmują rejon wyjściowy lub mogą luzować wojska będące w obronie. Luzowanie przeprowadza się w ciągu kilku nocy.

W obronie z uwagi na potrzebę rozśrodkowania wojsk przywiązuje się dużą uwagę do manewru w ramach którego, dokonuje się zamiany oddziałów, które utraciły zdolność bojową.

W tym okresie pojęcie luzowanie wróciło do stosowanego słownictwa wojskowego, jakkolwiek nie definiuje się go, ani nie precyzuje sposobu przeprowadzenia. W tym zakresie jednak sporo doświadczeń wnoszą konflikty na Bliskim Wschodzie i w Wietnamie. Luzowanie stosowano dość często w trzeciej wojnie izraelsko-egipskiej, szczególnie w obronie. Praktyka powojennych konfliktów zbrojnych oraz dalsze doskonalenie broni konwencjonalnej, w tym szczególnie systemów broni precyzyjnej sprawia, że w latach osiemdziesiątych luzowaniu poświęca się sporo uwagi. Luzowanie wojsk staje się jednym z zadań szkoleniowych wojsk postawionych przez Ministra Obrony Narodowej.

Znajduje także szersze odzwierciedlenie w nowym regulaminie walki² oraz publikacjach i ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i z wojskami.

3. Współczesne problemy luzowania na szczeblu dywizji i pułku.

Przeprowadzone w poprzednich rozdziałach rozważania mające na celu określenie istoty luzowania i dotychczasowych doświadczeń w zakresie jego, realizacji, stanowią podstawę do ustalenia, czy na współczesnym polu walki luzowanie będzie mieć miejsce i jakimi sposobami należy je realizować.

Stałe zagrożenie użyciem broni jądrowej oraz ciągłe doskonalenie broni konwencjonalnej, w tym szczególnie systemów broni precyzyjnej pozwala przypuszczać, że w tych warunkach wojska będą ponosić masowe straty zarówno w natarciu jak i w obronie. Zaistnieje więc potrzeba ich zamiany w celu odtworzenia zdolności bojowej, utrzymanie zajmowanych rejonów, rozwinięcia natarcia lub realizacji innych celów.

Stałe doskonalenie środków walki szczególnie w kierunku zwiększenia ich zasięgu i celności sprawia, że we współczesnych warunkach nowego znaczenia nabiera przejście wojsk do natarcia z bezpośredniej styczności po uprzednim luzowaniu wojsk.³ Uważa się bowiem, że w czasie

² Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL, Część I, Warszawa 1985 r.

³ Por. Możliwości obezwładniania systemami rozpoznawczo-uderzeniowymi typu "AB".

podejścia do rubieży ataku oddziały mogą ponieść duże straty w efekcie czego tracą one zdolność do natarcia.

Tak więc jednym z celów luzowania w natarciu może być stworzenie zgrupowania uderzeniowego w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Innym celem luzowania może być wyprowadzenie z walki części sił dla odtworzenia ich zdolności bojowej lub odvodu albo użycia do działań na innych kierunkach.

• W obronie celem luzowania może być:

- utrzymanie zajmowanego rejonu obrony poprzez wprowadzenie doń nowych wojsk;
- wyprowadzenie części wojsk z odcinków mniej zagrożonych i użycia ich na innych;
- stworzenie warunków przejścia do natarcia.

Powyższe główne cele luzowania określają w zasadzie sytuacje taktyczno-operacyjne w których może dochodzić do luzowania. Ich analiza wskazuje, że luzowanie mieć będzie często zastosowanie we współczesnych działaniach bojowych. Zmieniają się jednak warunki realizacji w porównaniu z okresem drugiej wojny światowej, zwiększy się skala trudności realizacji tego przedsięwzięcia. Przede wszystkim wzrosły możliwości rozpoznania nieprzyjaciela zarówno w dzień, jak i w nocy, a stąd trudność ukrycia przed nieprzyjacielem luzowania. Wzrosła także możliwość szybkiego wykonania uderzenia na wojsko w czasie luzowania i powodowania natychmiastowo dużych strat. Są to główne czynniki wpływające na stopień trudności dokonania luzowania.

Z tych głównie względów w nowym regulaminie walki ustala się, że luzowanie przeprowadza się w sprzyjających warunkach zwykle w nocy lub w dzień przy złej widoczności. Aby luzowanie zostało przeprowadzone

• Zasięg środków rozpoznania w Bundesherze:

- GREEN ARCHER - /w dra pan / - zasięg do 17km z dokładnością do 50m;
- FERA - /w b.LARS/ - zasięg do 20km z dokładnością do 50m;
- RATAK - /w każdym da/ - zasięg do 15-20km, dokładność do 10m;
- RASIT - /w rbppanc/ - zasięg do 20km, dokładność do 20m;
- system ARGUS - po 3 systemy w każdej dywizji -
  - zasięg wykrywania - ludzi - do 30km;
  - inne cele - do 75km;
- dokładność wykrycia $\pm$ 100m.

sprawnie, przygotowuje się w tym celu plan luzowania w którym podaje się: luzującym - rejon wyjściowy, luzowanym - rejon zbiórki, sposób ubezpieczenia luzowania, sposób przeprowadzenia luzowania.

Przyjmuje się następującą, ogólną kolejność luzowania:

- w pierwszej kolejności wojska raketowe i artyleria oraz część pododdziałów przeciwlotniczych zajmują stanowiska ogniowe aby uzyskać gotowość przed rozpoczęciem luzowania do osłony podejścia pierwszego rzutu;

- następnie oddziały /pododdziały/ zmechanizowane luzują wojska będące w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem;

- oddziały/pododdziały/ czołgów zajmują rejon wyczekiwania oddalone 12-15km lub pozycji wyczekiwania w odległości 6-8km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela;

- na końcu luzuje się pododdziały broniące pasa przesłaniania i pozycji przedniej lub będące w ubezpieczeniu bojowym.

Grupy rozpoznawcze, działające na tyłach nieprzyjaciela, podporządkowuje się luzującemu;

- opuszczenie stanowisk ogniowych przez oddział rakiet, artylerii i pododdziały przeciwlotnicze wojsk luzowanych następuje po zajęciu pozycji obronnych oraz zorganizowaniu systemu ognia i dowodzenia przez wojska luzujące.

Określone zostały również ogólne warunki dowodzenia w czasie luzowania. Przede wszystkim dowódca luzujących wojsk przeprowadza wspólnie z dowódcą wojsk luzowanych rekonesans pasa /rejonu/ obrony. W toku rekonesansu należy uzgodnić: czas i sposób luzowania, organizację dowodzenia i łączności oraz terminy i sposób organizacji luzowania. Rekonesans poprzedza więc luzowanie i należy zawsze dążyć do jego przeprowadzenia, bowiem jest jednym z warunków sprawnego przeprowadzenia.

Dowodzenie w czasie luzowania sprawuje dowódca luzowanych wojsk. W razie więc przejścia nieprzyjaciela do natarcia podczas luzowania, przejmuje on dowodzenie wszystkimi przybyłymi w celu luzowania oddziałami. Ponadto obowiązkiem dowódcy luzowanych wojsk jest zorganizowanie ubezpieczenia oraz innych przedsięwzięć mających zapobiec niespodziewanemu napadowi nieprzyjaciela i odparcie jego ataku w czasie luzowania. W czasie luzowania wojskom luzującym przekazuje się niezbędną dokumentację, a rejon /pas/ obrony - na podstawie protokołu.

Luzowanie kończy się złożeniem meldunku przez dowódcę luzującego swojemu bezpośredniemu przełożonemu.

Taka jest więc ogólna technika luzowania, określająca kolejność czynności podczas luzowania i zakres obowiązków dowódców podczas realizacji. Jakimi zatem sposobami będzie realizowane luzowanie?

W okresie drugiej wojny światowej stosowano zasadniczo cztery sposoby luzowania:

- na zajmowanych pozycjach /pozycyjne/;
- poprzez organizowanie pozycji obronnej przed przednim skrajem;
- poprzez organizowanie pozycji obronnej z tyłu;
- poprzez natarcie.

Analiza historyczna wymienionych sposobów luzowania pozwala przypuszczać, że i obecnie znajdują one zastosowanie na polu walki. W odróżnieniu jednak od okresu II wojny światowej, wzrosło nasycenie wojsk doskonałym sprzętem rozpoznania, w wyniku czego zacieraają się różnice między dnem i nocą z punktu widzenia możliwości obserwacji. Fakt ten decydująco wpływa na wybór sposobu luzowania oraz skalę przedsięwzięć.

O wyborze sposobu i zakresu luzowania decydują również czas na luzowanie i aktualna sytuacja bojowa walczących stron. Wydaje się, że regulaminowe "szybkie i skryte" luzowanie nabiera dzisiaj szczególnego znaczenia. Może ono w zgiełku dotychczas prowadzonej walki stanowić do pewnego momentu niejako jej przedłużenie, pozorowanie wprowadzania do walki drugich rzutów. Jest to szczególnie istotne w natarciu, gdzie może sprzyjać utrzymanie inicjatywy i eliminować próby podjęcia zaczepnego przeciwdziałania nieprzyjaciela.

Przedłużenie wrzawy walki, nawet pozorne na wielu kierunkach, również stanowi element maskowania działań bojowych. Należy dążyć do wykrywania i niszczenia systemów rozpoznawczych nieprzyjaciela z jednej strony, a z drugiej podejmować czynności maskujące działalność wojsk realizowane siłami ogólnowojskowymi i wyspecjalizowanymi.

W toku natarcia najczęściej stosowanymi metodami luzowania wojsk powinny być luzowanie pozycyjne i poprzez organizowanie pozycji obronnej przed przednim skrajem, zaś w obronie luzowania pozycyjne i poprzez organizowanie pozycji obronnej z tyłu za przednim skrajem.

Szybkość i skrytość luzowania wskazują, że luzowanie winno odbywać się w ciągu 1-szej nocy, a więc zależnie od pory roku w ciągu 6-15 godzin. Wskazuje to, że szczególnie w okresie letnim luzowanie powinno być zorganizowane za dnia w ciągu 4-6 godzin dla pułku i 6-8 dla dywizji. Wielkość czasu limituje potrzebą zorganizowania luzowania i odtwarzenia zdolności bojowej, aby luzujący przystępował do wykonania zadania z pełnymi zapasami. Istotną sprawą jest organizowanie luzowania

którego organizatorem jest zawsze szczebel nadrzędny. Powinno dążyć się do zorganizowania luzowania w terenie i zapewnienie osobistego kontaktu luzowanego i luzującego, jednak nie zawsze będzie to możliwe, szczególnie w natarciu, gdy luzowanie będzie miało miejsce w rejonie jeszcze nieopanowanym. Szczególnie niekorzystnym jest luzowanie w leśną noc, która trwa około 6 godzin. Chcąc w ciągu nocy zająć rejon, zorganizować system ognia i do świtu wyprowadzić luzowanego, należy organizować luzowanie na wzór natarcia po podejściu z głębi. Wojska luzujące muszą rozpocząć przegrupowanie za dnia, by o zmroku wejść do rejonu luzowania i zająć go w ciągu 1 godziny. Następnie luzujący przystępuje do zorganizowania systemu ognia. W warunkach dziennych pułk potrzebuje na organizację systemu ognia do 3 godzin, zaś w nocy czas ten ulegnie zwiększeniu, dlatego organizację systemu ognia trzeba rozpocząć wraz z organizowaniem luzowania. Osiąga się to głównie poprzez wcześniejszy dowóz amunicji i wyszukanie stanowisk ogniowych przed przybyciem sprzętu bojowego oraz określenie możliwie dużo informacji do przygotowania danych do strzelania.

W czasie organizowania luzowania przygotowuje się system regulacji ruchu i wyprowadzenia wojsk do rejonów luzowania przez przewodników, którzy powinni oczekiwać luzujących na kolejnych rubieżach rozwijania przy założeniu że np. na rubieży rozwijania w kolumny batalionowe oczekują przewodnicy kompanijni itd. Należy dążyć do wyznaczenia przewodników co najmniej do każdego plutonu, a nawet niżej, jednak mogą być kłopoty z wyznaczeniem takiej ilości przewodników. W celu sprostania temu wyznacza się przewodników z żołnierzy zawodowych do szczebla kompanii-plutonu, a niżej z żołnierzy z drużyn i załóg. Pomimo, że obowiązek wyznaczenia przewodników spoczywa na luzowanym, to we własnym interesie winien włączyć się do problemu luzujący.

W luzowaniu pozycyjnym istotna jest kwestia luzowania sprzętu bojowego. Powstaje problem, co robić ze sprzętem?

Koncepcja pozostawienia sprzętu przez luzowanego na przednim skraju i przekazanie go luzującemu ma wiele minusów, a wśród nich dwa istotne. Pierwszy polega na niedostosowaniu ugrupowania luzowanego do potrzeb i wymagań ugrupowania luzującego. Wymaga to dodatkowych manewrów sprzętem, co demaskuje jego położenie i zmniejsza stosunkowo krótki czas na organizację systemu ognia. Drugim istotnym mankamentem tego luzowania jest potrzeba uzupełnienia amunicji i paliwa w pozostawionym sprzęcie i brak zaufania nowych załóg do starego sprzętu.

Luzowanie pozycyjne celowiej jest realizować z wymianą sprzętu, zaś kwestią do rozwiązania jest, gdzie go należy mieć po zakończeniu luzowania. Istnieją w tym zakresie dwie propozycje:

- wprowadzać na SO na przednim skraju;
- pozostawić w rejonie drugiego rzutu kompanii w gotowości do wyjścia na przedni skraj i wsparcia spieszonych wojsk.

Z A K O N C Z E N I E

Przedstawione rozważania stanowią jedynie punkt wyjścia do dyskusji w wyniku, której powinno nastąpić całościowe opracowanie problematyki luzowania. Warto podkreślić, że w ostatnim okresie czasu doceniono znaczenie tej problematyki, co znajduje wyraz w procesie szkolenia wojsk jak i w uczelniach.

Brak jednak w tym zakresie opracowań teoretycznych, które stanowiłyby podstawę do praktycznych działań.

Obserwacja ćwiczeń dowódczo-sztabowych w ASG WP wskazuje, że problematykę luzowania ćwiczący słuchacze rozwiązują intuicyjnie, ale i dość powierzchownie. Praktyka szkoleniowa wojsk wymaga jednak dokonania konkretnych ustaleń, przede wszystkim z uwagi na trudność realizacji tego przedsięwzięcia we współczesnych warunkach. Stąd m.in. dyskusja podjęta nad luzowaniem powinna dać szereg rozwiązań tak w zakresie sposobów luzowania jak i techniki jego przeprowadzenia.

Całościowe i dokładne opracowanie problematyki luzowania stanowić może podstawę do wprowadzenia jej do praktyki szkoleniowej wojsk, która z kolei wzbogaci ją o doświadczenia.

L i t e r a t u r a

1. Dragun, Zasady przegrupowania i luzowanie wojsk na szczeblach taktycznych, Warszawa ASG WP 1954.
2. Biuletyn Informacyjny nr 3/108/72 r.
3. Biuletyn Informacyjny nr 4/109/72 r.
4. Instrukcja o maskowaniu wojsk, cz.I, MON, 1964 r.
5. Kompendium Sił Zbrojnych państw NATO Warszawa 1985.
6. W.Lewandowski, Zasady organizacji i przeprowadzenia luzowania wojsk, Praca dyplomowa, ASG WP 1974 r.
7. Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL /dywizja, pułk/, MON 1965 r.
8. Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL, /batalion, kompania/, MON 1965 r.
9. Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL cz.I /dywizja, pułk/, Warszawa 1985 r.
10. Taktyka Ogólna - podręcznik, Warszawa 1968.
Tymczasowy regulamin walki broni połączonych cz.I, Wyd.II, MON 1947 r.
11. Zbiór prac akademii, ASG Warszawa 1971.
12. Z.Wontrucki, Luzowanie w: Przegląd Wojsk Lądowych 1973 nr 11.
13. Z.Wontrucki, Doświadczenia z luzowania wojsk uzyskane w działaniach bojowych 1 i 2 A WP w latach 1943-45 i możliwości ich wykorzystania na współczesnym polu walki. Rozprawa doktorska, Warszawa 1982 r.

ASG WP nr 1221/WW

